

Beleidskader Vrijetijdseconomie Gemeente Emmen 2017-2021

Kansen verzilveren

Grote diversiteit aan belevenissen van hoge kwaliteit voor meerdaags plezier

Voorwoord

Kansen verzilveren. Dat is het uitgangspunt voor het nieuwe beleidskader Vrijtijdseconomie 2017-2021. Dit beleidskader dat toerisme en recreatie vanuit een breder perspectief benadert, is de opvolger van het Toeristisch Recreatief Ontwikkelingsplan (TROP) waar we sinds 2009 mee werken. De ontwikkelingen in de wereld van de vrijetijdseconomie gaan snel, daarom zijn we blij met deze nieuwe visie en de aangescherpte uitgangspunten.

De gemeente Emmen heeft bezoekers veel te bieden, zowel voor een kort als voor een lang verblijf. Sinds maart 2016 trekt het nieuwe belevingspark Wildlands Adventure Zoo Emmen grote aantallen bezoekers. Er is zoveel te zien en te beleven dat één dag eigenlijk te kort is. Daarmee is Wildlands een nieuwe kans voor de verblijfsrecreatie, voor hotels, vakantiehuisjes, campings en bed & breakfasts.

In 2013 is het Koning Willem Alexanderkanaal geopend, de ontbrekende schakel in het vaarwonder Drenthe. De Veenvaart waar het Koning Willem Alexanderkanaal deel van uitmaakt, is een succes. In de eerste twee jaar passeerden er ruim 3000 boten per seizoen. Dit brengt extra reuring in de dorpen langs het kanaal en in het Veenpark in Barger-Compascuum, want ook daar kunnen boten aanleggen om te overnachten.

Uniek in Nederland is het Bargerveen, een groot, niet-ontgonnen veengebied met veel bijzondere planten, vlinders en vogelsoorten. De mooie fiets- en wandelroutes leiden door een bijzonder landschap en op talloze plekken kunnen bezoekers genieten van de stilte en het uitzicht.

Emmen ligt op de Hondsrug, een gebied met een unieke geologische geschiedenis die bepalend is geweest voor de natuur en de cultuur. Het Geopark de Hondsrug vertelt het verhaal van het gebied. Met apps op smartphone of tablet beleven bezoekers het verhaal in het veld. Specifiek voor de gemeente Emmen zijn de expeditiepoorten Veen in het Veenpark en Kunstenaars in het Van Gogh huis.

De gemeente Emmen ziet veel kansen voor de vrijetijdseconomie. Wildlands, Veenvaart, Bargerveen, Geopark en het centrum van Emmen met al zijn evenementen zijn de basis voor verdere ontwikkeling van het toerisme in onze gemeente. Daarmee stimuleren we ook de groei van de werkgelegenheid in de toeristische sector. Samen met de sector gaan we aan de slag om

de gemeente Emmen de komende jaren nog beter zichtbaar te maken op de toeristische kaart en de vrijetijdseconomie verder te laten groeien. Belangrijk daarbij zijn meer regionale samenwerking, goede vindbaarheid en zichtbaarheid in alle traditionele en moderne media, de toerist een geweldige beleving bieden en ondernemers de ruimte geven voor groei, vernieuwing en innovatie.

In deze beleidskader leest u welke bijdrage u van ons mag verwachten.

Namens het college van burgemeester en wethouders,

wethouder Bouke Durk Wilms,
portefeuillehouder o.a. van recreatie en toerisme

Verantwoording

Het beleidskader Vrijtijdseconomie presenteert de hoofdlijnen van het nieuwe beleid van de gemeente Emmen op het gebied van vrije tijd. Bij het formuleren van het beleidskader is zo goed mogelijk rekening gehouden met de wensen van ondernemers en organisaties die actief zijn in de recreatieve en toeristische sector. Er is regelmatig overleg gevoerd met verschillende vertegenwoordigers, er is een werkconferentie gehouden met een aantal raadsleden, ook is informatie verwerkt uit de consultatieronde van het regionaal beleidskader recreatie en toerisme Zuidoost-Drenthe. Verder is gebruikgemaakt van verschillende beleidsdocumenten en onderzoeksrapporten die opgesteld zijn door de gemeente Emmen en provinciale en landelijke overheden, hetzelfde geldt voor de adviezen uit het rekenkameronderzoek.

Het betreft de volgende documenten:

- Bestuursakkoord 2014-2018 - Aanpakken en Doen
- Eindrapport Vinden Verrassen en Verbinden, Topteam gastvrijheidseconomie, 2013
- Trendrapport toerisme, recreatie en vrije tijd, 2015
- Onderzoeks- en adviesrapport Visitor journey in Emmen en omgeving, 2015
- Eindrapport rekenkamer: Tussentijdse evaluatie beleid Recreatie en Toerisme, 2014
- Vrijtijdseconomie, Feiten en Cijfers provincie Drenthe
- Toerisme in Drenthe trekt aan / De economische betekenis van recreatie en toerisme voor Drenthe, Recreatieschap Drenthe, Encorysrapport, 2014
- Presentatie NBTC
- Beleidskader Recreatie en Toerisme Zuidoost-Drenthe
- www.vng.nl
- Eindrapport Cultuurmonitor Emmen
- Rapport commissie-Vollebregt

Het beleidskader Vrijtijdseconomie heeft een duidelijke relatie met het beleidskader recreatie en toerisme Zuidoost-Drenthe van de gemeenten Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen. Samen met het regionale beleidskader Zuidoost-Drenthe is het beleidskader Vrijtijdseconomie de opvolger van alle eerdere beleidsplannen op het gebied van recreatie en toerisme (TROP).

Inleiding

Nederland moet zich profileren als het land met de hoogste diversiteit aan belevenissen ter wereld. Dat stellen verschillende landelijke rapporten op het gebied van vrijetijdseconomie. Daarbij moeten dan drie doelen gerealiseerd worden: excellente gastvrijheid, een concurrerende sector en een aantrekkelijke samenleving.

In dit beleidskader worden eerst landelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op de vrijetijdseconomie beschreven. Daarna worden deze vertaald naar de Emmense context, waarbij wordt bekeken welke ontwikkelingen en trends een positieve of een negatieve bijdrage leveren aan onze regionale vrijetijdseconomie. In hoofdstuk 2 worden onder de titel 'De kracht van Emmen',

vijf belangrijke iconen van de gemeente Emmen benoemd, deze iconen staan centraal in het beleid rond de vrijetijdseconomie. Hoofdstuk 3 beschrijft de missie, de visie en de bijbehorende doelstellingen, deze sluiten aan bij de landelijke ontwikkelingen op het terrein van de vrijetijdseconomie.

De visie, missie en doelstellingen zijn vertaald in verschillende thema's. Deze worden toegelicht in hoofdstuk 4 en in hoofdstuk 6 uitgewerkt naar een actieprogramma.

Ook in de titel van deze beleidsnota zijn de missie en de visie al zichtbaar: streven naar een grote diversiteit aan belevenissen van hoge kwaliteit voor meerdaags plezier om de vrijetijdseconomie te bevorderen.

Hoofdstuk 1

Ontwikkelingen en trends in de vrijetijdseconomie

Dit hoofdstuk schetst een aantal belangrijke ontwikkelingen. Deze tendensen zijn al langere tijd zichtbaar en de verwachting is dat ze de komende jaren alleen maar sterker zullen worden. Ze gelden voor de vrijetijdsector in de gemeente Emmen, maar zijn evenzeer van toepassing op andere beleidsterreinen en voor andere regio's. Voor zover er andere ontwikkelingen van belang zijn, liggen deze buiten ons gezichtsveld.

De bevolking verandert

Het is vooral de eigen bevolking die gebruikmaakt van de recreatieve voorzieningen in de gemeente. Zeker de helft komt uit de eigen regio. (Dit geldt zeer waarschijnlijk niet voor Wildlands, maar die cijfers zijn nog niet beschikbaar.) Het aantal inwoners in de regio neemt langzaam af, tegelijkertijd groeit het aantal ouderen. Steeds meer inwoners bereiken de pensioengerechtigde leeftijd. Allerlei cijfers laten zien dat we langer leven en langer vitaal blijven. Dat is prettig, maar het heeft wel tot gevolg dat de gemeente Emmen vergrijsd. Voor de vrijetijdseconomie is de groep jonge ouderen (65-75 jaar) erg belangrijk. Deze groep is actief, gaat ook buiten het hoogseizoen op vakantie en stelt eigen eisen aan het aanbod in de vrijetijdsector. Jonge ouderen maken eigen keuzes als het gaat om geld uitgeven aan cultuur, voedsel en activiteiten. Ook een gevolg van de vergrijzing is dat het aantal eenpersoonshuishoudens toeneemt.

Zoeken, boeken en bestellen via internet

Sociale media en mobiel internet worden met de dag belangrijker voor consumenten en ondernemers. Ze krijgen een steeds belangrijker rol bij het zoeken naar en delen van informatie en bij de inzet van marketing en reclame. Consumenten zoeken, vergelijken en boeken steeds meer via internet en gebruiken daarvoor meer en meer een smartphone of tablet. Hun uiteindelijke keuze maken ze zelf, maar ze wegen het oordeel van andere consumenten stevig mee. Via mobiel internet of een app kan de consument bijvoorbeeld aangeven bij welk restaurant hij zojuist heeft gegeten en dat het beslist een aanrader is. Of juist niet. Via hetzelfde internet en dezelfde app kan een restaurant zijn fans laten weten dat er nog tafels vrij zijn en deze tegen een scherpe prijs aanbieden. De mogelijkheden voor interactie via internet zijn groot, zowel voor consumenten onderling als voor consumenten en ondernemers.

De snelle groei van kopen via internet heeft een duidelijk effect op de ontwikkeling van het winkelaanbod en de horeca in de binnensteden. De belangrijkste reden voor de consument om de winkels en horeca in de binnenstad te bezoeken, is funshoppen. Veel ondernemers werken daarom hard aan een combinatie van internet en winkel. Het is op dit moment nog niet duidelijk of deze mix van 'bricks and clicks' een toekomstbestendige oplossing is.

Hebben we nog vrije tijd?

We hebben het steeds drukker. Objectief gezien neemt de beschikbare vrije tijd af en de mensen die wel veel vrije tijd hebben, beleven dit vaak heel anders. Gezin, een tweede baan, de zorg voor ouders en uiteenlopende hobby's zorgen ervoor dat vrije tijd niet als vrij besteedbare tijd ervaren wordt. Aan activiteiten in de weinige echt vrije tijd worden daarom hoge eisen gesteld: de vrijetijdsbesteding moet kwaliteit hebben, een gevoel van vrijheid opleveren en een intense beleving zijn. In toenemende mate moeten vrijetijdsactiviteiten een meerwaarde opleveren. Ook voor gezondheid, wellness en sport is tegenwoordig meer aandacht. Werken aan de eigen gezondheid blijft niet beperkt tot activiteiten thuis en op het werk, maar hoort evenzeer thuis in het domein van de vrijetijdsbesteding.

Duurzaam wordt gewoon

Versillende trendwatchers hebben het jaren geleden al voorspeld: duurzaamheid is veel meer dan een trend en wordt langzamerhand gemeengoed. In vrijwel alle maatschappelijke sectoren is een gestage kentering aan de gang in de richting van duurzame oplossingen en duurzamer leven. De consument vraagt steeds duidelijker om duurzame producten en duurzame oplossingen, bij het bedrijfsleven groeit hierdoor het bewustzijn dat de consument het echt meent. Tegelijkertijd neemt ook het bedrijfsleven zelf meer duurzame initiatieven. De consumentendruk en economische motieven spelen daarbij een rol, maar ook in het bedrijfsleven groeit het inzicht dat een verschuiving naar duurzaamheid noodzakelijk is voor een gezonde toekomst en een gezond leefklimaat. Duurzaamheid kan op termijn leiden tot besparingen, daarnaast is gebleken dat de consument meer vertrouwen heeft in producten en diensten van duurzame bedrijven en organisaties.

Lage marges, minder investeren

In de vrijetijdsector opereert een beperkt aantal grote concerns. Het overgrote deel van de recreatieondernemingen bestaat uit kleinschalige familiebedrijven waar partners in gezinsverband

samenwerken. Voor de hele sector geldt dat de marges laag zijn. Veel wordt er niet verdiend en er zijn relatief weinig mogelijkheden om nieuwe investeringen te doen. Ook voor innovatie ontbreken veelal tijd en geld. Daarbij worden investeringen en creatieve oplossingen ook nog bemoeilijkt door ingewikkelde regelgeving en langdurige overheidsprocedures. Naar de toekomst toe is de ontwikkeling van vooral de familiebedrijven moeilijk in te schatten, het is maar de vraag of de kinderen in de huidige economische situatie zin hebben de camping, het park of het hotel over te nemen. De kwaliteit van de dag- en verblijfsrecreatie komt daardoor nog verder onder druk te staan. Ondertussen wordt de consument steeds kritischer. De schaarse vrije tijd moet goed en op een kwalitatief hoog niveau besteed worden. Het vaak veel goedkopere buitenland lonkt, maar ook in ons eigen land is de concurrentie groot. Zeker regionaal gezien is er in verschillende sectoren een overcapaciteit in aanbod. Door de terrorismedreiging lijken vrijetijdsconsumenten dichter bij huis te blijven. Het is nog onduidelijk of deze tendens zal doorzetten en voor hoe lang. Tot slot zijn de administratieve druk en de belastingdruk in Nederland relatief hoog in vergelijking met andere landen. Ook dat heeft een nadelig effect op de concurrentiepositie.

Schaalvergroting

Veel grotere recreatiebedrijven zijn eigendom van nationaal of internationaal opererende concerns en veel kleinere bedrijven sluiten zich aan bij een marketingconcept, al dan niet in de vorm van een franchise. De gezamenlijke marketing en reclame zorgt er in beide gevallen voor dat deelnemende bedrijven zich online en offline beter kunnen presenteren. Voor individueel opererende bedrijven wordt het steeds lastiger zich positief te onderscheiden in de media en hoog te scoren in de resultaten van de zoekmachines. Door de krappe marges en de beperkte mogelijkheden om te investeren, groeit ook voor die bedrijven de noodzaak tot samenwerking op het gebied van marketing en reclame. Voor alle bedrijven geldt dat een goede profilering ook noodzakelijk is bij het samenstellen van gezamenlijke arrangementen.

Wat wil de vrijetijdsconsument?

Authenticiteit, aandacht, beleven en betekenis. Dat is wat de moderne vrijetijdsconsument tegenwoordig zoekt. De behoefte aan bezit, zoals een eigen tweede huis, een eigen boot of een eigen auto neemt af door een gebrek aan vrije tijd, gebrek aan financiële middelen en een veranderende kijk op bezit. Het zelf bezitten van

allerlei dingen is minder van belang, wel de mogelijkheid om op afroep gebruik te kunnen maken van diensten en middelen op het gebied van recreatie, ontspanning en vervoer.

Het platteland trekt nog steeds veel toeristen. Logisch, want er blijft altijd behoefte aan ruimte, rust en nostalgie, zeker bij oudere consumenten. Steeds meer mensen stappen af van de traditionele lange zomervakantie en kiezen voor meer korte vakanties, verspreid over het jaar. Daardoor zijn de keuzes en het gedrag van de vrijetijdsconsument moeilijk te voorspellen. De ene keer bezoekt hij met het hele gezin een attractie, een volgende keer gaat hij met een groep vrienden op survival, of brengt hij met de hele familie de feestdagen door in een vakantiepark en tussendoor is er dan nog ruimte voor een midweek of lang weekend naar een goed-weerbestemming zoals de Canarische Eilanden. Soms wordt de definitieve keuze voor een activiteit pas gemaakt als het weerbericht goed is, maar net zo goed worden dit soort zaken maanden van tevoren geboekt. Omdat er een groeiende behoefte is om in familieverband of met een vriendengroep samen te zijn, neemt de vraag naar grotere accommodaties de laatste tijd toe.

Uit onderzoek blijkt dat de Nederlandse consument zelf kiest waarheen hij gaat, zelf zijn programma maakt en zelf zijn eigen arrangement samenstelt. De buitenlandse vrijetijdsconsument daarentegen (Chinezen, Duitsers) is wel geïnteresseerd in volledig verzorgde, meerdaagse arrangementen met een vaste planning. NBTC Holland Marketing verwacht de komende jaren meer buitenlandse toeristen en zoekt in opdracht van het ministerie van OCW naar mogelijkheden om deze toeristen dieper het land in te krijgen. Want ook buiten de Randstad heeft Nederland veel te bieden, zeker voor de cultuurtoerist. De reisafstand Amsterdam – Emmen is voor deze doelgroep geen enkel probleem.

Hoofdstuk 2 De kracht van Emmen

Wandelen en fietsen doe je in Drenthe, skiën in Zwitserland, over de heide zwerven op de Hoge Veluwe. Een vrijetijdskonsumant kiest vaak niet bewust voor een gemeente of een plaats. Veel meer besluit hij een activiteit te ondernemen en gaat dan naar een gebied dat daarvoor de mogelijkheden biedt. Daar wandelt, fietst of skiet hij en daar zoekt hij ook locaties om te eten, te drinken en te overnachten. In welke plaats dat is of in welke gemeente is daarbij van ondergeschikt belang. Vanaf de gekozen plek een flinke afstand afleggen om andere attracties te bezoeken, te shoppen of te dineren is volgens het NBTC meestal geen probleem. Zeker buitenlandse toeristen vinden de afstanden in Nederland goed te doen. Zo is er een internationale Van Goghroute waarin buitenlandse gasten verschillende Europese en Nederlandse locaties bezoeken die gerelateerd zijn aan Van Gogh. Dichter bij huis is Retropop een evenement waar bezoekers graag flinke afstanden voor afleggen, en vaarrecreanten uit bijvoorbeeld Engeland gebruiken de Veenvaart om een rondje Drenthe te maken of binnendoor naar het IJsselmeer of naar Duitsland te varen.

De gemeente Emmen heeft een rijke historie en beschikt over een prachtig erfgoed. Tegelijkertijd zijn de stad en de omliggende dorpen meegegaan met hun tijd. Emmen heeft daardoor verschillende sterke punten die goed aansluiten op de behoefte aan kwaliteit en beleving van de moderne vrijetijdskonsumant. De sterke punten van de gemeente Emmen liggen op het gebied van (pre)historie, ontginning, ontwikkeling, innovatie en natuur. Die vrij abstracte begrippen vertalen we in deze beleidsnotitie naar vijf iconen die een grote aantrekkingskracht hebben op de vrijetijdskonsumant en waar de bevolking met recht trots op is:

- *Wildlands*
- *De Veenvaart*
- *Emmen-Centrum*
- *Bargerveen*
- *Geopark de Hondsrug*

Deze iconen zijn de speerpunten van het vrijetijdsbeleid voor de komende vijf jaar. De keuze voor deze iconen geeft gemeente en ondernemers de mogelijkheid om de vrijetijdskonsumant doelgericht te benaderen. Ook biedt het ondernemers nieuwe kansen om samenwerking te zoeken rond deze speerpunten en arrangementen te ontwikkelen die bijdragen aan een blijvende kwaliteitsverbetering. Vanzelfsprekend is het de bedoeling om de consument te verleiden de gemeente Emmen vaker te bezoeken en te genieten van de uiteenlopende recreatieve en toeristische mogelijkheden. Het maakt daarbij niet uit of de consument actief of passief is, rust of reuring zoekt, het uitgaansleven induikt of cultuur wil beleven, getriggerd wordt door de hunebedden of door Wildlands, kiest voor een snelle hap of voor culinair tafelen.

Vijf iconen van de gemeente Emmen

Wildlands Adventure Zoo Emmen

Wildlands is nog maar heel kort open, toch is al duidelijk dat het een enorme trekpleister is. Het attractiepark brengt veel toeristen naar Emmen, zowel voor een als voor meer dagen. Nu al profiteren ondernemers in de vrijetijdssector van de grote bezoekersaantallen. Ook buiten de gemeente Emmen is dit merkbaar. Vanzelfsprekend is het van groot belang dat Wildlands een publiekstrekker blijft. Samenwerken en samen optrekken met Wildlands biedt nieuwe kansen voor ondernemers in de vrijetijdssector, zowel individueel als in groter verband.

De Veenvaart

De Veenvaart is een kanaal met een verhaal. Technisch is het een hoogstandje omdat het de Hondsrug doorsnijdt en via twee bijzondere sluizen het hoogteverschil van vijf meter overbrugt. Beide sluizen, een koppelsluis en een spaarsluis, zijn zo ontworpen dat er bij het schutten zo weinig mogelijk water wegstroomt. Maar bovenal is de Veenvaart een belevenis. De verhalen over de ijstijd, de prehistorie, de tijd van de turfstekers en kanalengravers, het hoogveen en de huidige natuur zijn onderweg vanaf de boot te zien. Ook wandelaars en fietsers kunnen langs de oevers en aan de wal van deze verhalen genieten. In het Veenpark, het enige doorvaarbare museum van Nederland, is de expeditiepoort Veen van het Geopark de Hondsrug ingericht. Hoe mooi de Veenvaart is en welke mogelijkheden de directe omgeving biedt, moet blijvend onder de aandacht van de watersporter gebracht worden. Vooral bij de vaartoeristen die van buiten Drenthe komen en een meerdaagse tocht maken. De kans op succes is het grootst als de gemeenten die aan de vaarroute liggen en de provincies Groningen en Drenthe hierbij samenwerken.

Het bevaarbaar maken van de Veenvaart en het graven van het nieuwe deel, het Koning Willem Alexanderkanaal, betekende een flinke investering voor de verschillende overheden. Een reden te meer om de mogelijkheden die de Veenvaart biedt optimaal te benutten. 'De veenvaart verzilveren' sluit goed aan op het uitgangspunt dat de dorpen die aan een toeristische route liggen als ankerpunten fungeren. Ook het gebiedsontwikkelingsplan en de kadernota Vitaal Platteland ondersteunen deze gedachte. Samen met bewoners, ondernemers en de provincie Drenthe wil de gemeente het succes van de Veenvaart beter zichtbaar maken en verder uitbouwen.

Emmen-Centrum

Het centrum van Emmen verandert sterk en wordt daardoor steeds aantrekkelijker. Het Marktplaatsplein is de laatste jaren omgevormd tot het hart van de stad en het vroeger wat kale Noorderplein is een intiem stedelijk plein geworden. Het Raadhuisplein is uitgegroeid tot een heerlijke plek die toeristen en inwoners verleidt tot een voor Emmen nieuw gedrag: zonnebaden, pootjebaden en recreëren in de publieke ruimte. Het bijzondere gebouw van Wildlands en het Atlas Theater geeft het Raadhuisplein een stedelijke uitstraling en de grote aantallen bezoekers van Wildlands zorgen voor veel levendigheid.

De verhuizing van de dierentuin heeft in het hart van Emmen een prachtig 'mensenpark' opgeleverd met prettige wandelpaden, een mooie natuur en een rijke historie. Op dit moment wordt gewerkt aan de plannen voor de verdere invulling van het park.

Het centrum van Emmen heeft een volle en gevarieerde evenementenkalender met bovenregionale trekkers. Een nieuw evenementenbeleid moet ervoor zorgen dat nog meer bezoekers en toeristen Emmen-Centrum leren waarderen. Het organiseren van meerdaagse evenementen kan daaraan een flinke bijdrage leveren. Al deze elementen samen maken Emmen-Centrum aantrekkelijk voor bewoners in de directe omgeving, inwoners van andere dorpen in de gemeente en bezoekers van buiten de regio.

Het Bargerveen in het Internationale Natuurpark Veenland

Ooit was het Bourtanger Moor het grootste aaneengesloten veengebied van West-Europa. Nu zijn we terecht trots op het overgebleven deel daarvan, het Bargerveen. Het Bargerveen is een van de weinige levende hoogveengebieden in Nederland en het heeft een rijke natuur. In het gebied komen bijna 300 soorten vogels voor, 40 soorten libellen, 30 soorten dagvlinders, 900 nachtvlindersoorten, 15 veenmossoorten en bijzondere planten zoals beenbreek, kleine veenbes en lavendelheide. In het gebied wonen onder andere reeën, bunzingen, wezels, hermelijnen, adders, gladde slangen en levendbarende hagedissen. Om het Bargerveen verder toegankelijk te maken voor toerist en recreant, worden nieuwe fiets- en wandelpaden aangelegd. Ook is voorzien in een nieuwe schaapskooi. Onlangs heeft het Bargerveen van de provincie Drenthe de status Aardkundig Monument gekregen.

Het Bargerveen maakt deel uit van het grensoverschrijdende Internationale Natuurpark Veenland. De komende tijd wordt het makkelijker om het Duitse deel van het natuurgebied te verkennen, want aan beide zijden van de grens wordt een systeem van fiets- en wandelknooppunten geïntroduceerd. De sterkere verbinding met Duitsland maakt het natuurgebied extra interessant voor bezoekers van de regio. Omgekeerd kunnen ook Duitse toeristen makkelijker de grens oversteken naar het Nederlandse deel van het Natuurpark. Het Internationale Natuurpark Veenland en het Bargerveen verdienen een grote bekendheid bij het publiek, zowel in Nederland als daarbuiten. De verdubbeling van de E233 (Hoogeveen-Cloppenburg) kan zorgen voor een betere bereikbaarheid van het gebied.

Geopark de Hondsrug

De Hondsrug strekt zich uit over de volle lengte van de provincie Drenthe, van het centrum van de stad Groningen tot het Bargerveen in de gemeente Emmen. Het gebied is circa 70 kilometer lang en 20 kilometer breed. Behalve Emmen liggen ook de gemeenten Groningen, Haren, Tynaarlo, Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Coevorden deels op de Hondsrug. Het gebied is ongeveer 1000 vierkante kilometer groot en er wonen zo'n 240.000 mensen. Sinds november 2015 is het Hondsruggebied door UNESCO erkend als Global Geopark. Geopark de Hondsrug brengt de oorsprong en de ontwikkeling van het gebied onder de aandacht van een breed publiek. Dat gebeurt via verschillende projecten en activiteiten. Belangrijk daarbij zijn de expedities die bezoekers de mogelijkheid geven elementen van het gebied, de natuur en de cultuur zelf te ervaren.

Het Bargerveen in het Internationale Natuurpark Veenland

De gemeente Emmen vindt de ontwikkeling van het Geopark de Hondsrug belangrijk. Het concept is aantrekkelijk en biedt ondernemers op het gebied van recreatie en toerisme goede mogelijkheden erop in te spelen of zich bij het project aan te sluiten. De consument die steeds meer zoekt naar beleving, kan hiervoor heel goed terecht bij de expedities van het Geopark. Net als de gemeente zien ook veel ondernemers dit als een sterk punt. Tegelijkertijd is er nog veel te doen op het gebied van positionering en promotie. De vraag van sommige toeristen: "Waar is de ingang van het Geopark?" spreekt in dat verband boekdelen. Het concept, de opzet van de expedities en de expeditiepoorten vragen nog veel extra uitleg. De gemeente Emmen wil een actieve rol spelen bij de uitrol van het concept Geopark en ondernemers op het gebied van recreatie en toerisme ondersteunen in de samenwerking met het Geopark.

Hoofdstuk 3

Missie en visie op recreatie en toerisme

Volgens verschillende landelijke rapporten heeft Nederland een uniek kenmerk, het heeft de hoogste diversiteit aan belevenissen ter wereld. In geen enkel ander land is de afstand tussen uiteenlopende toeristische belevenissen zo klein als in ons dichtbevolkte landje. Om deze unieke kwaliteit te kunnen gebruiken en vermarkten, moeten er drie doelen gerealiseerd worden: excellente gastvrijheid leveren en een concurrerende sector ontwikkelen in een aantrekkelijke samenleving. Vanuit deze doelen is een landelijke strategie ontwikkeld met drie bijzondere kernpunten: vinden, verrassen en verbinden. Een actieprogramma zorgt voor de praktische uitwerking die uiteindelijk moet leiden tot een sterkere vrijetijdseconomie.

Missie en visie

Als missie en visie voor de ontwikkeling van de vrijetijdseconomie in de gemeente Emmen is de volgende zin geformuleerd: Een grote diversiteit aan belevenissen van hoge kwaliteit voor meerdaags plezier.

Toelichting

Deze missie en visie geven aan waar het gemeentelijk beleid op het gebied van de vrijetijdseconomie voor staat. Het maakt duidelijk wat de uitgangspunten zijn, wat de belangrijkste motivaties zijn en wat de doelgroep, de consument, eraan heeft.

In hoofdstuk 2, de kracht van Emmen, is al aangegeven dat de gemeente Emmen een groot aantal vrijetijds mogelijkheden en belevenissen biedt. Deze zijn vertaald naar de vijf iconen: Wildlands, Veenvaart, Emmen-Centrum, Bargerveen en Geopark de Hondsrug.

Hoe de gemeente Emmen haar missie en visie wil waarmaken, wordt uitgewerkt via de doelen die bij het model horen: excellente gastvrijheid, concurrerende sector en aantrekkelijke samenleving.

Doelen

Excellente gastvrijheid

Vroeger was een 7 scoren op het gebied van gastvrijheid heel behoorlijk. Tegenwoordig is een 9 maar krap aan voldoende. Alle regio's in Nederland zetten in op gastvrijheid, het vraagt dan ook een enorme inspanning om op dat gebied nog onderscheidend te zijn. Maar het moet, want gastvrijheid van hoge kwaliteit is een basisvoorwaarde voor een succesvolle vrijetijdseconomie. Nog gastvrijere ondernemers, medewerkers, inwoners, bestuurders en ambtenaren is een doel waar blijvend in geïnvesteerd moet worden. Gastvrijheid op hoog niveau bindt de vrijetijdsconsument aan de gemeente Emmen en zorgt ervoor dat er door onze gasten op een positieve manier over Emmen wordt gesproken.

Samen met Stenden Hogeschool en het Drenthe College hebben ondernemers en de gemeente Emmen de kans structureel te werken aan excellente gastvrijheid. Het lectoraat voor kenniscirculatie en ontwikkeling in de regionale economie van de Stenden Hogeschool kan hierbij een aanjaagfunctie vervullen en een agenda opzetten. De gemeente Emmen ondersteunt het idee om een grensoverschrijdende community of practices te ontwikkelen. Het doel hiervan is het bedrijfsleven versterken door het stimuleren van innovatie en het delen van kennis.

Bijbehorende strategie: Vinden

Vinden gaat uit van massa-maatwerk voor het individu en 'keuze voor kracht'. Iedere ondernemer in de gastvrijheidseconomie maakt zijn aanbod passend voor de potentiële gast. De gast vindt heel eenvoudig een op maat gesneden aanbod via het communicatie- of marketingkanaal dat hij raadpleegt. De manier waarop de gast behandeld wordt, is op elk moment excellent. De ondernemer weet welke evenementen er in het gebied plaatsvinden en maakt de consument hier op het juiste moment op attent. Vinden is ook het verbinden van recreatieve activiteiten met de mogelijkheid om langs de route consumptieve uitgaven te doen. Zorgen voor een terras of theetuin langs een wandel- of fietsroute is hiervan een voorbeeld, net als het enigszins verleggen van een wandel- of fietsroute zodat deze langs een horecagelegenheid leidt. Omdat dit soort initiatieven de lokale economie bevordert, wil de gemeente Emmen hieraan zo goed mogelijk meewerken.

Concurrerende en samenwerkende sectoren

Concurrentie is een begrip met verschillende betekenissen. In deze beleidsvisie is concurrentie alles wat een positieve bijdrage levert aan de kwaliteit van het aanbod en bijdraagt aan een goede prijs voor de consument. Een concurrerende markt is dynamisch. Er komen voortdurend nieuwe aanbieders bij en net zo goed zijn er steeds aanbieders die zich uit de markt terugtrekken. Een concurrerende markt is dan ook voortdurend in beweging en biedt ruimte voor innovatie, vernieuwing en verrassende initiatieven. Die ruimte is er voor bestaande spelers, voor nieuwe spelers en voor spelers die incidenteel of structureel met elkaar samenwerken.

In de vrijetijdseconomie wordt van oudsher een onderscheid gemaakt tussen verblijfsrecreatie en dagrecreatie. Het lijkt erop dat dit onderscheid op korte termijn zal verdwijnen. De reden hiervoor is de nieuwe trend die aangeduid wordt met de term 'blurring' of branchevervaging. In verschillende sectoren vervagen de oude grenzen, zo koop je tegenwoordig kant-en-klaar eten voor onderweg bij de supermarkt en bezorgen ook restaurants complete menu's zodat je niet meer uit eten hoeft voor een culinair avontuur. Er zijn boekwinkels met een koffiecorner of lunchcafé, in het restaurant koop je wijn, kaas en melk koop je bij de boer, groente en fruit bij de tuinders enzovoorts. Ook in de vrijetijdseconomie doet blurring voorzichtig zijn intrede. Het integreren van een deel van het aanbod uit een andere branche kan een ondernemer helpen om nog beter te voldoen aan de wensen van de klant: keuze, kwaliteit, beleving en geraakt worden. De gemeente Emmen wil meegaan in deze ontwikkeling en waar mogelijk de regelgeving aanpassen en innovatie stimuleren. Zie hiervoor ook het Bestuursakkoord 2014-2018 Aanpakken en Doen.

Bijbehorende strategie: Verrassen

Excellente gastvrijheid met vernieuwend aanbod en verrassende concepten. Nieuwe businessmodellen en samenwerkingsverbanden leiden tot nieuwe vraag en daardoor tot nieuwe betalende gasten.

Aantrekkelijke Emmense samenleving voor inwoner en toerist

De gemeente Emmen biedt inwoners en toeristen een groot aantal kwalitatief hoogstaande belevenissen. Behalve de vijf iconen als speerpunten van het beleid, zijn er natuurlijk nog tientallen andere plekken en activiteiten die evenzeer de moeite waard zijn. De grote vraag is of het ons als gemeente, ondernemers en inwoners lukt om voldoende bekendheid te geven aan al deze bijzondere zaken. Trots zijn op Emmen, trots zijn op de eigen omgeving en daar als ambassadeur van de regio over praten met iedereen die geïnteresseerd is, helpt om een positieve toon over Emmen en omstreken te creëren en daardoor extra bezoekers en toeristen naar de regio te brengen.

De gemeente Emmen presenteren als aantrekkelijke samenleving begint al bij hoe een bezoeker de gemeente binnenrijdt: hoe zijn de wegen, hoe ziet de omgeving eruit, hoe zijn de parkeermogelijkheden, hoe vriendelijk zijn de mensen die je ontvangen? Het is belangrijk om warmte en gezelligheid uit te stralen en waar nodig te investeren in elementen en voorzieningen die dit ondersteunen.

Bijbehorende strategie: Verbinden

Verbinden gaat over het ontsluiten van nieuwe, bekende en verborgen belevenissen. De gast stelt zelf een ketting van belevenissen samen, dwars over bestaande ketens en geografische grenzen heen. Als spelers (overheden en ondernemers) binnen en buiten de sector nauwer met elkaar samenwerken, ontstaat er een verrassend en innovatief aanbod voor de gast, vaak zonder dat hier grote investeringen voor nodig zijn. Essentieel is dat ondernemers, kennisinstellingen en overheden hierin samenwerken en dat de inwoners weten wat er allemaal te beleven is, daar trots op zijn en bereid zijn dat uit te dragen.

Hoofdstuk 4

Vijf thema's als blijvend aandachtspunt

Naast de vijf iconen, de missie en de doelen zijn er vijf belangrijke thema's die blijvend om aandacht vragen. Deze thema's geven invulling aan de doelen en de strategieën die in hoofdstuk 4 zijn beschreven. De thema's worden in dit hoofdstuk kort toegelicht. Elk thema is even belangrijk, de volgorde is dus willekeurig. De acties in het actieprogramma (zie hoofdstuk 6) zijn afgeleid van een of meer van de onderstaande thema's.

Innovatie

Innovatie betekent in de eerste plaats ruimte geven aan nieuwe verdienmodellen en zorgen voor een goede afstemming tussen vraag en aanbod in de vrijetijdseconomie. 'Blurring' of branchevervaging is hiervan een voorbeeld. Een ander belangrijk punt is het verbinden van vaar-, fiets- en wandelroutes met andere belevenissen en het stimuleren van nieuwe vormen van recreatief elektrisch vervoer. Samenwerking in de vrijetijdseconomie is essentieel, de gemeente Emmen wil daarom de samenwerking tussen ondernemers bevorderen en ook overheden die actief zijn op het terrein van recreatie en toerisme meer laten samenwerken, zowel bij het ontwikkelen van nieuw beleid als bij de uitvoering ervan.

Human capital

Ondernemers en medewerkers op het terrein van recreatie en toerisme doen hun uiterste best om het gastvrij ondernemerschap verder te ontwikkelen. Ze zijn kritisch op het eigen gedrag en al het handelen in relatie met de klant en de vraag van de klant. In de praktijk betekent dit levenslang leren en bijscholen op het gebied van gastvrij ondernemerschap. Dit is in de eerste plaats een verantwoordelijkheid voor de ondernemers en de brancheorganisaties. Verschillende onderwijsinstellingen in de gemeente Emmen kunnen hieraan een wezenlijke bijdrage leveren.

Technologie

Technologie biedt kansen om het aanbod van belevenissen verder te verrijken en beter toegankelijk te maken. Bijvoorbeeld door nieuwe technologieën te introduceren zoals elektrisch vervoer en zelfrijdende auto's. Deze vervoerstechniek kan ook ingezet worden als de beleving van de natuur en het ervaren van stilte en rust essentieel zijn. Technologie en innovatie gaan

vaak samen. Hoewel er geen garantie is op succes, is het in de concurrerende markt van de vrijetijdseconomie belangrijk om in nieuwe technologieën te investeren. Kiezen voor zekerheid leidt vaak tot een aanbod dat niet of onvoldoende onderscheidend is.

Promotie, marketing en informatie (PMI)

Het is belangrijk om de verschillende doelgroepen intensief te informeren over de diversiteit aan belevenissen in de gemeente Emmen en het meerdaags plezier dat dit oplevert. De digitale en analoge informatieverstrekking hierover moet zo goed mogelijk afgestemd zijn op de consument. Ook de eigen inwoners spelen daarbij een rol, ze moeten overtuigd zijn van de waarde van het eigen gebied en bereid zijn dit uit te dragen. De bedoeling van promotie, marketing en informatieverstrekking is meer toeristen naar de gemeente Emmen te krijgen. Om eenheid in de presentatie en de gebruikte argumenten te bevorderen, is het belangrijk dat er afstemming plaatsvindt tussen de gemeente en de ondernemers. Waar nodig moet gestreefd worden naar gezamenlijke inzet. Het werken met regionale samenwerkingsverbanden heeft hierbij de voorkeur, want dit geeft extra mogelijkheden om de inhoud van folders, advertenties, advertorials, websites en andere uitingen zorgvuldig op elkaar af te stemmen. Op die manier is er ruimte voor een eigen profilering en wordt de vindbaarheid via zoekmachines sterk bevorderd.

Organisatie, regeldruk en financiering

Er moet regelgeving ontwikkeld worden die gastvrijheidsondernemers voldoende ruimte, zekerheid, concurrentie en flexibiliteit biedt om toekomstbestendig te kunnen ondernemen. Het is daarom belangrijk een goede samenwerking tussen organisaties te stimuleren. Nu al werkt de gemeente Emmen op het gebied van recreatie en toerisme onder andere samen met de provincie Drenthe, Staatsbosbeheer, Recreatieschap, Waterschap, Marketing Drenthe, Tourist Info, Stichting Marketing Regio Emmen, buurgemeenten, Geopark en Stichting Veenland. De gemeente Emmen wil deze samenwerking waar mogelijk effectiever en slagvaardiger maken. Ook goede coördinatie en afstemming zijn in dit verband onmisbaar. Het budget voor recreatie en toerisme bedraagt 350.000 euro. Dit bedrag wordt grotendeels gebruikt voor subsidie aan

het Recreatieschap en de Stichting Promotie Emmen. Ongeveer 20 procent is gereserveerd voor andere organisaties zoals Geopark de Hondsrug, Stichting Veenland en het Internationale Natuurpark Veenland. Geld voor verbeteringen en nieuwe investeringen zal daarom uit andere bronnen moeten komen. Mogelijkheden bieden wellicht het Fonds herstructurering Emmen, Leader, andere subsidies en bijvoorbeeld de budgetten voor het reguliere onderhoud van fietspaden en dergelijke. Coördinatie en afstemming zijn daarom ook op financieel gebied van groot belang.

Hoofdstuk 5 Monitoring en stuurinformatie

Er zijn verschillende onderzoeken die informatie geven over trends in de recreatieve sector. Helaas maken de cijfers uit deze rapporten nog niet duidelijk waar het beleid zich concreet op moet richten, op welke onderdelen er bijgestuurd moet worden en welke maatregelen effectief zijn. Vaak zijn de cijfers op het moment dat ze beschikbaar komen al meer dan twee jaar oud. Samen met de provincie en Recreatieschap zou de gemeente Emmen moeten streven naar actuele cijfers die bruikbare stuur- en bijsturinginformatie geven, bijvoorbeeld om te toetsen of promotionele acties inderdaad leiden tot toename van het aantal toeristen dat kiest voor een meerdaags verblijf. Deze stuur- en bijsturinginformatie zou tijdig beschikbaar moeten zijn.

De crisis van de afgelopen jaren heeft zeker invloed op het aantal overnachtingen, maar voor een goede duiding van de cijfers is nader onderzoek nodig. De groei van het aantal overnachtingen in bed & breakfasts en de afname bij de campings sluit aan bij de landelijke trends. Mogelijk speelt hierbij mee dat er in 2015 twee campings gestopt zijn. De bed & breakfasts doen het goed en ook de stijging in de hotelsector is positief. In 2017 opent er een nieuwe camping.

De gemeente Emmen beschikt over de cijfers van de inkomsten uit de toeristenbelasting. De getallen in de tabel geven het aantal overnachtingen weer.

Jaar	Bed & Breakfast	Camping	Hotel	Bungalowpark	Totaal
2007	3.925	41.570	94.693	272.523	412.711
2008	4.459	37.647	96.936	275.348	414.390
2009	5.169	42.625	99.157	264.027	410.978
2010	4.840	35.758	86.494	251.219	378.311
2011	5.715	29.780	92.931	214.750	343.176
2012	6.515	20.416	94.298	201.661	322.890
2013	5.435	22.760	105.357	206.941	340.493
2014	7.072	23.059	104.746	218.896	353.773
2015	9.482	19.988	108.206	210.760	348.436

Hoofdstuk 6 Actieprogramma

De uitwerking van de keuze voor vijf iconen en vijf thema's leidt tot een flink aantal actiepunten. Vaak gaat het om samenwerkingsvormen met andere organisaties en overheden. Ook raken verschillende acties verwante gemeentelijke beleidsterreinen zoals ruimtelijke ontwikkeling, vergunningverlening, evenementenbeleid, horeca et cetera. De gemeente Emmen wil zoveel mogelijk zelf het initiatief nemen en een actie opstarten zodra de kans zich voordoet. Ook aansluiten bij het initiatief van een andere organisatie, overheid of ondernemer kan in dit verband een actie zijn. De actiepunten leiden dus niet altijd tot op zichzelf staande gemeentelijke projecten. Daarnaast zijn er acties die alleen in samenwerking met andere partijen een succes kunnen worden, al was het alleen maar uit financieel oogpunt. De acties verschillen van omvang, maar ze zijn allemaal even belangrijk. Waar het in dit verband vooral om gaat, is kansen verzilveren door meer samen te werken.

Thema: Innovatie

Actie	Tijdperiode
Onderzoeken of (bestaande) subsidiemogelijkheden voor de vrijetijdseconomie meer gericht kunnen worden op innovaties en nieuwe product-marktcombinaties.	2017-2018
Bij het provinciaal programma Op Fietse subsidie aanvragen voor verbetering en recreatief beleven van de fietsroute Parc Sandur - Emmen-Centrum.	2017
Samenwerking stimuleren tussen overheid, onderwijs en ondernemers (Triple Helix) met een sterk accent op innovatie. Belangrijke actoren zijn lectoraat Stenden, bedrijven in de vrijetijdseconomie en de gemeente Emmen.	Continu

Thema: Human capital

Actie	Tijdperiode
Het toeristisch profiel van de gemeente Emmen dat is opgesteld door Euregio/Copt EDR 2.0 (voorheen IK Drenthe) verder onderzoeken. Het resultaat als input gebruiken voor adequate acties om meer toeristen naar de gemeente Emmen te krijgen.	Continu
Stimuleren dat ondernemers meer gebruikmaken van consultancyprogramma's, zoals de streekconsulent en het expertteam van het Recreatieschap. Ook bij de brancheorganisaties en de Stenden Hogeschool is veel kennis en expertise voorhanden.	Continu
Optimaal benutten Programma gastgerichtheid Stenden Hogeschool. Ontwikkelen en breder inzetten van scholings- en trainingsaanbod op het gebied van gastvrij handelen (vergelijkbaar met het programma dat de brug- en sluiswachters elk jaar volgen).	2017-2019

Thema: Technologie

Actie	Tijdperiode
Het ontwikkelen en toepassen van nieuwe technologische initiatieven stimuleren en ondersteunen.	Continu
Het initiatief voor apps op het gebied van augmented reality ondersteunen.	Continu
Elektrisch vervoer bevorderen door het stimuleren en creëren van oplaadpunten, onderzoeken of er subsidiemogelijkheden zijn via Op Fietse.	2017-2018

Thema: Organisatie, Regeldruk en Financiering

Actie	Tijdperiode
Ruimte maken voor nieuwe initiatieven door de regeldruk voor ondernemers te verminderen. Blijvend inzetten op het verkorten van procedures en besluitvorming.	Continu
Onderzoeken of en hoe de gemeente Emmen ondernemers in de vrijetijdseconomie beter kan ondersteunen bij het aanvragen van vergunningen en het benutten van kansen.	2017
Onderhouden en verstevigen van contacten met o.a. Staatsbosbeheer en het Internationale Natuurpark Veenland.	Continu
Streven naar organisaties en overheden die goed functioneren en zo nodig samenwerken om de kansen in de vrijetijdseconomie optimaal te benutten. Samenwerking stoppen of heroverwegen als er onvoldoende toegevoegde waarde is voor de toerist.	2017
Bestaande afspraken met instellingen en stichtingen herijken op hun bijdrage aan de economische ontwikkeling van de vrijetijdseconomie.	2017-2018
Verschillende partijen in Emmen-Centrum stimuleren om intensief samen te werken, zodat dit icoon optimaal functioneert.	2017
Verder doorontwikkelen van het Toeristisch Platform, waarin gemeente en vertegenwoordigers van de ondernemers in de vrijetijdseconomie gezamenlijk zitting hebben.	2017

Thema: Promotie, Marketing en Informatie-voorziening

Actie	Tijdperiode
Bevorderen dat alle partijen die zich bezighouden met publiciteit, marketing en informatie (PMI) zich hiervoor optimaal inzetten. Hiertoe o.a. de samenwerking met Marketing Drenthe optimaliseren in afstemming met het Recreatieschap. Deze samenwerking optimaliseren op basis van bevindingen extern dat in opdracht van het Recreatieschap is uitgevoerd door het ETFI. De subsidievoorwaarden zo aanpassen dat partijen gestimuleerd worden de inzet van gesubsidieerde middelen te koppelen aan de iconen van Emmen, zoals:	2016-2017
- Veenvaart, promoten vanuit het perspectief van de watersporter zodat er meer watersporters hier naartoe komen en de Veenvaart afvaren. Dit in samenwerking met de provincies en gemeenten die aan toeleidende vaarverbindingen liggen. Ook de inzet van de ANWB, onderdeel watersport, kan hieraan bijdragen.	2018
- Promotiecampagne voor Bargerveen als onderdeel van het Internationale Natuurpark Veenland om meer toeristen te trekken.	2017
- Marketingplan Emmen-Centrum opstellen om alle activiteiten te promoten.	Continu
- Zo mogelijk en indien gewenst ondersteunende PMI opzetten voor Wildlands (Wildlands heeft ook haar eigen marketing).	2017
- Inzetten op het terugbrengen van het aantal websites dat gericht is op de toerist.	Continu
- PMI gebruiken om bezoekers te stimuleren vaker terug te komen (return visitors).	2017
Ondernemers en organisaties stimuleren om meer congressen naar Emmen te halen.	2017
Participeren in de PMI van Geopark de Hondsrug.	Continu
Verkennen welke mogelijkheden er zijn om meer buitenlandse toeristen naar (de regio) Emmen te krijgen, samen met organisaties als het NBTC.	2018
Stimuleren dat het erfgoed zoals archeologie, landschap en cultuurhistorie een eigen plaats krijgt in de vrijetijdseconomie (erfgoednota).	Continu
Samen met de parkeerplaatsbeheerders onderzoeken of het mogelijk is de parkeerplaatsen een meer gastvrije aankleding te geven.	2017

Thema: Overig

Actie	Tijdperiode
Het beleid rond de vrijetijdseconomie verbinden met de uitvoering van Vitaal Platteland.	2017
Actualiseren nota kampeerbeleid 2007.	2019
Ontwikkelen van een campervisie.	2019
Ontwikkelen van een adequaat systeem van monitoring om sturingsinformatie te krijgen voor de vrijetijdseconomie.	2017
Ontwikkelen en in stand houden van toeristenvervoer van en naar belevenissen.	Continu
(Digitale) parkeer-, fiets- en looproutes naar belevenissen opzetten samen met het Recreatieschap. Ook het onderhoud regelen.	2017
Zorgdragen voor juiste bewegwijzering in samenwerking met Recreatieschap en ANWB.	Continu
Inzetten op grensoverschrijdende fiets- en wandelpaden in het Internationale Natuurpark Veenland, bijvoorbeeld via de nog te ontwikkelen beleidsvisie Bargerveen.	2016-2017
Een evenementenbeleid ontwikkelen dat gericht is op het bevorderen van het toerisme en het binnenhalen van extra meerdaagse evenementen.	2017

Uitgave
Gemeente Emmen

Bezoekadres:
Raadhuisplein 1
7800 RA Emmen
Telefoon: 14 0591
Website: www.emmen.nl

**Vormgeving en
productie**
Gemeente Emmen

Opmerkingen en vragen
gemeente@emmen.nl
of 14 0591